

Iorga e munkája a nép számára van írva és így mintegy a nép fölfogását tükrözi vissza, a minék következménye az, hogy az a tárgyiasság, mely Iorga munkáit jellemzi, ebben a művében el-elvész és megengedi magának azt, hogy Oláhországba (Tara-Românească) foglalja be mint római örökséget mindazt a területet, mely a máramarosi havasoktól a Duna alsó folyásáig és a Tiszától a Dmieszterig terjed. Ezáltal veszít a munka komoly, tudományos színezete is, a mennyiben mintegy megerősíti azokat a téves nézeteket és azt a ferde felfogást az oláh nép eredetéről és régi lakhelyéről, mely már úgy is meg van csontosodva az oláh nép tudatában s a melyet csak nehezen lehet kiirtani onnan. Különben vonzó, érdekes és a fönnemlített hibától eltekintve, igen helyesen és ügyesen megírt munka valóban élvezetet nyújt nemcsak a népnek, hanem a művelt közönségnek is.

Dr. Görög Ferencz.

Új Bokréta.

Irta *Baja Mihály, Gulyás József, Gyökössi Endre, Madai Gyula, Oláh Gábor.* Debreczen, 1904. A Csokonai-Kör támogatásával. Ára f. 1:50 k., k. 2:50 k.

Az Új Bokrétának manapság szokatlan sűrűn nyomtatott egy kötetében tulajdonképen öt szokásos terjedelmű versfüzetnek anyaga: 163 vers van egybegyűjtve. Debreczeni puritán józanságra, a külső hatásvadászat kerülésére mutat a takarékos és szerény külső megjelenés.

A mint itt előttünk az öt poéta barátságosan kezefogva egymás mellett megjelenik, önkéntelenül is az jut először eszünkbe, hogy őket egymáshoz méregetve vizsgálgassuk. De épen e barátságos együttélésük mutatja, hogy egyik sem hivatkoznék a másik elé: nem versengés, hanem közös czélokért lelkesülő barátság hozta őket össze.

Mindeniket önmagában fogjuk tehát vizsgálni.

Baja Mihály tisztán az érzések poétája, ki úgy dalol, a mint érez. Az első *Bokrétá*-ban sokkal kisebb méretű, határozatlanabb érzésekről tettek tanúságot dalai, de aztán jött két év, melyben a szenvedések ekéje sokkal mélyebbre szántott lelkében, kimélyült, érettebbé, férfiasabbá lett. E két évről szól „Két év után“ ez. leg-tartalmasabb verse.

De érzései még ma sem nagy méretűek, sem terjedelemre nem fognak sokat át, sem mélységük, sem magasságuk lépcsőzete nem nagy; nem száll föl az ódáig, sem le a korlátszakító szenvedélyekig. Ha majd nagy szenvedélyek ragadják meg, még mélyülhet; ezúttal is a mult kötetéhez képes ő mutatja aránylag a legnagyobb haladást.

Érzéseire képest akarateréje gyöngé, vágya megáll a sóvárgásnál s búsmerengve nézi, mint illan ifjúsága s mint tépdedik le fűrgebb kezek a neki termő fa gyümölcseit is. Leggyöngébb hangulatai is uralkodnak fölötte, reflexzióiban újra érzi, szíve újra emlékezi bánatait; ilyenkor szögzi őket papírra, elég gondos, természetes formákban. (Bár jobb szeretnők s még természetesebb lenne, ha inkább megmaradt volna a nemzeti formáknál.) A jelent megragadni nem bírja, inkább reményeiben s emlékeiben él. Úgy hisszük, hogy epikuma nem is lesz, de alkalmi vers is legyen tőle idegen (Dankó Pista). Néha való hetyke föllobbanásának kedves képe a „Szóbeszéd“. Ő a *Bokréta* Bús-magyarja. Úgy fog fejlődni, mint érzelmvilágának véletlene fogja hozni.

Gulyás József. A legérzékenyebb mind az öt közül, érzelmei készítetik munkára akarátát is. Tisztán lyrikus, valóságos antiepikus és antidramatikus. Érzékenységeben, mint a hogy a mimóza bezárja kelyhét, úgy fordítja önmagára vissza tekintetét s böleselkedik szíve reflexzióin. Vonzódik a fájdalomhoz, műsájának areza sápadt, ajkán állandó szomorú mosoly, a „méla“ még kedvencz szava is. Hangja, a lányos gyöngédségtől a fönségnek néha megpendített húrjáig, elég terjedelmes.

Érzésvilágát most a szerelem foglalja le s a belőle fakadó titkolózó gyötrődés, verseinek alapszíne a búsmerengés. Legjobb verseinek valószínűleg a „Sirva vigadó“-t tartja; mi a „Levél“ címűt, mely hangulatú refrényével.

Szentimentálizmusra van hajlandósága kedélyének, mivel még a reménykedő szerelem is bénítólag hat lelkiműködésére, még híres dicsőségsszomjára is, míg pl. a Gyökössy aktív lelkét még a lemondás is életre sarkalja.

Figyelmeztetjük, hogy némely dalaiban jobban ügyeljen a gondolat tagolására; ez egy kis dalnál néha nem kevésbbé művészi, mint egy versciklus tagolt egységesítésében.

Gyökössy Erdre. A leglyrikusabb. Nem mintha Gulyást nem ragadná tán még inkább árjával a maga érzése, sem mintha Gyökössynek nem volna erőteljes epikai és drámai vénája is, hanem mert ő tud legmélyebbre szántani szenvedélyeivel s az óda magas szárnyalásába is egész szubjektivitását beleviszi, szemben a Madai még magasabban szárnyaló ódáinak objektivitásával. Erő, mindene-ken diadalmas tízes magyar életerő minden mozdulata. Van ereje megragadni s állandóan átölelve tartani a jelent, semmi múltban élő reflexzió, jövője is a jelen kifejtése, nem aranyfüst, öncsalás, hanem követelő rajongó hit.

Csupa harmonia, rugalmas arányosság. Ha szenvedélye fölviharzik, vele izmosodik akarateréje, vele erősödik értelme szárnya. „Imádkozom“ ez. verse roppant erejével emelkedik ki a mai ener-

vált lelkek szerelmes strófái közül. Hálás lehet sorsának azért a lelkét feszítő, szívét nagyobbító nagy szerelemért, mely úgy emeli őt a mai köznapi költőbakák közül, mint a jó vitézt a háború.

Idillikus családi képekkel kezdi. De még ha családjára is gondol, oly forró indulatroham ragadja meg, mely „majd szétfeszíti feszülő mellét.“ A „Határban“ meg a természet legszelidebb képei is viharzó indulatokkal töltik el. „Kivándorló barátomhoz“ ezimű verse legszebben mutatja szubjektív ódái hangját, a mint a mai idők viharos sejtelmeit tolmácsolja :

Ne menj! . . . Pirúl az ég keletről,
A vér csodás életre pezsdül.
Nem hallod-é, forr, mint a katlan,
Sok millió szív szakadatlan.
Még csak morajja ért ide,
Még nem fél tőle senki se,
De már én lázban hallgatom,
Már vissza zengi a dalom.

Tulcsorduló indulatai ternik hibáit is, hogy pl. néha dalaiban nem teljes az egység, az egyenletesség, vagy egy-egy szóképe tulságosan megérezkítő.

Friss, haladékony epikájának értékes terméke „Gábor lantos“.

Madai Gyula. Neki van a legrendezettebben fölépített s harmoniájában legerősebb értelmi világa, melyet úgy ékesít nyugodt érzelme virága, mint repkény a kőfalat; gyökerei nem fogják szétfeszíteni tömör köveit. Filozófus költő. Költészete tiszta tükörképe nyugalmas erejű gondolatvilágának. („Nyár“) S a mint biztos a maga erejében, úgy bízik nemzete sorsában is; erős hitének hangjai ódái. Az óda az ő legsajátosabb hangja, sőt minden verse egy-egy óda. A részletekben is csupa telt arányosság; a gondolat tagolása, képei is elméje komoly napfényében érték teljessé. Őt lehet a leglassabban olvasni magas ódái szárnyalása miatt s mert a részletek szépségei is lépten-nyomon föltartóztatják az embert. Pl. Kossuth-ódája, vagy Wass Albertben az ily sorok :

A harez fulánkja átalfurja,
Kebele vérrel mosolyog,

melylyel a golyó parányi gyilkos sebhelyét megkapóan jeleníti meg előttünk.

Játszik a szerelem édes versével is, de ez csak játék neki; galambok Mars sisakjában. Szenvedély veszélyesen meg nem ingatja soha.

Tehetségének hatalmas anyaga lesz még, ha majd élete bele fog kapcsolódni a nemzet életének áramköreibe.

Könyve végén fölhívjuk még a figyelmet a „Gábor úr“ cz. mély színezésű életképre.

Oláh Gábor. Mint Gyökössy a magyar férfi tavaszát, Madai nyarát, úgy rajzolja Oláh annak ősrehajló idejét. Gyökössy anyjához, Oláh *apjáról* dalol. Sőt jórészt azonosúl az apjával világa, apja megnyugvó megelégedésének hangjait halljuk, hogy hál' Istennek fölépült az új ház, a gazdaság virul, hát biztosítva áll a jövő, jöjjön bármi, *egykedvűen* készül fogadni. A tapasztalt ős pozitívista filozófiáját vallja, sőt ha iszik, — még ilyenebb lesz: („Bor mellett.“)

Haj rá fiúk! Ez a világ
Se nem hideg, se nem meleg.
Nem ördögök, nem angyalok,
Csak emberek az emberek.

Sőt a halállal való *aequo animo* leszámolásról is gyakran beszél.

Nem a szárnyatbontó érzés, hanem a gondolat adja kezébe tollát: a higgalt értelem költője, teljesen objektív *epikus*. Értelmi világa multkor még nem volt eléggé rendezett, most is megesk néha, hogy harmóniájában ott felejt egy dissonáns hangot; de már pl. „Kertben“ „Másodvirágzás“ tiszta, igen értékes képek.

E rendezett világot csodálatosan félti ő a nagy rendzavarótól, a szerelemtől. Magyar férfi büszkeségével lemosolyogja, de titkon bizonyára aggódik, hogy a gonosz Delila elveszi erejét. Az ős komoly erkölcsével itéli el az „Uj idők“-et.

Néhol a homályossághoz közeledik („Az ember“, „Álomlátások“), holott nem a misztikumhoz, hanem a szimbolizmushoz fog idővel hajolni, bár még alig próbálja („A bolond“). Tulajdonképeni világa a napfény, néha még tulságosan is érzékítő a megszemélyesítése („A mi öreg pajtánk“).

Nagyrakelendő az ő legigazibb műfajában, az epikában. Ennek segítségére járul nyelve is, a gazdag népies epikus nyelv. „Özvegy asszony kokasa“ egészen Arany vig elbeszéléseit juttatja eszünkbe.

„römmel láttuk volna a Bernát Gazsi levelei geurejének folytatását, ami egyenesen hivatása.

Ime, szűkös határok közé korlátoltatva bár, leróttunk föladatunkból annyit, amennyit kötelességünknek éreztünk.

Még csak arra kérnök a Bokréta öt poétáját, hogy ha a fejlődés külön kötetekbe rendezi is ezután verseiket, maradjanak együtt, egy időben lépve elő és mindig Debreczenben. Egymással és Debreczen lelkével együtt erősebbek lesznek valamenyenien.

Bodor Aladár.